

SEPPO JA MINÄ KESÄLLÄ 1952

Kesä oli pitkälle kulunut. Oli pelätty yksi jehovalaisten vedenpaisumus-maailmanloppu. Sitäkään ei tullut, kun sinä päivänä aurinko paistoi täydeltä terältä koko päivän. Päähuoneessa oli ollut yhden kerran maakirkko. Sepon ukki, Uimarin Pappa, oli korjannut Könkään ja Kullelan tammet. Edellistalvena oli ollut savotta ja nyt puut uitettiin kosken ja Majavajoen kautta kohti Kemijokea myytäväksi. Siitä vanhemmat saivat rahaa.

Seppo on minun serkku. Sepon isä Vilho ja minun äiti Airi olivat sisaruksia, Könkään Jannen ja Eriikan lapsia. Seppo oli syntynyt kesäkuussa 1945 ja minä tammikuussa 1946. Könkäällä oli vierailut joukko kenraaleja. Olivat jotain valvontakomission porukkaa. Niillä oli komeat univormut ja hienot autot. Puhua pulittivat jotain outoa kieltä. Kiertelivät aikansa ja lähtivät. Me Sepon kanssa avasimme autokolonalle portin.

Alakukesästä oli Könkäällä käynyt myös Punaisen ristin auto. Sen mukana oli pari kanferitipoille tuoksuva tatiä ja valkotakkinen herra, kuulemma kuuluisa lääkäri. Ne tutkivat meitä. Näyttivät kaikenlaisia kuvia, piirättivät piirroksia, kyselivät kaikenlaista. Seposta sanoivat, että poika on terävä kuin partaveitsi. Huolestuneelle äidilleni he sanoivat minusta, ettei tarvitse olla huolissaan, sanoivat että tämä poika kyllä tulee pärjäämään elämässään. Äitini oli helpottunut, kun minä olin sellainen haakuilija, kyläluura. Kyläluura siksi, että kipaisin aina vähän väliä Könkäälle. Sitten minua piti hakia kissojen ja koirien kanssa.

Olin taas tullut Könkäälle. Lähimme Sepon kanssa venerantaan. Menomatalla tarkistimme puuliiterin ja riihen nurkat. Punainen aitta, joka oli rantatien vasemmalla puolella oli aina mielenkiintoinen. Katsoimme äitini Airin tien puoleiseen seinähirteen kirjoittaman nimikirjoituksen vuodelta 1924. Ihmettelimme, miten hän oli 11-vuotiaana osannut puukolla veistää tekstin: Airi Tellervo 1924. Epäilimme, että joku isoveli olisi ollut apuna. Totesimme, että onpa ollut aikaansaapa tyttö tuo Airi Tellervo.

Aitta oli siitä mielenkiintoinen, että Sepon isä Vilho piti aitassa kauppaa savotoiden aikana. Siellä oli myytävänä kaikenlaista hauskaa, jopa karkkeja. Houkuttelevin artikkeli oli kuitenkin rusinat. Niitä oli iso tynnyri täynnä. Niitä sai ostaa joskus jos oli rahaa. Joskus Vilho-eno heltyi ja antoi niitä meille muuten vain. Hän otti ruskea paperipussin, avasi varovasti pussin suun ja metallisella kauhalla koukkasi tynnyristä rusinoita, ujutti ne paperipussiin ja antoi pussin meille. Oli ne makeita ja terveellisiä päin vastoin kuin karamellit. Nyt Vilho-eno ei ollut paikalla ja aitan ovi oli isolla munalukolla lukittu tiukasti kiinni.

Löysimme aitan järven puoleiselta takaseinältä vasemmanpuoleisen nurkan nurkkakiven takaa peltiastian, melkein ämpärin kokoisen päälärin. Siinä oli jotakin ruskeaa nestettä. Katsoimme ja haistelimme sitä. Neste tuoksui vähän imelältä ja se kupli hitaasti.

– Mikä tämä on? kysyin Sepolta.

- En oikein tiijä...
- Kenenkähän tämä on?
- Eilen Könö-Eino kyykötti täällä takana ja teki jotakin ja aina vilkuili tielle päin.
- Einohan on viinamäen miehiä, hoksasin.
- Siis tämä on kiljua! Seppo hihkaisi.
- Niin on. Mutta eihän kiljua ja viinaa saa juoda. Sehän on syntiä!
- Siitä tulee päihin ja sitten voi tapahtua vaikka mitä.
- Mitä me tälle teemme?
- Kaajetaan maahan, ehotin.
- Ei. Laimennetaan sitä. Sitten se ei ole niin vaarallista ja kukaan ei huomaa mitään. Jos me kaadamme sen maahan, Eino hoksaa, että me olemme sen tehneet ja siitä ei hyvä seuraa.
- Kaadetaan vähän nestettä maahan ja pannaan tilalle vettä.

Niin teimme. Oli vaikeuksia löytää astiaa, millä täyttää pääläriä. Ei löytynyt kuin vanha likainen kinnas. Kaapasimme tieojasta kuravettä kintaan täyteen ja kaadoimme sen kiljuastiaan. Parilla-kolmella kippauksella astia täyttyi. Koskaan emme saaneet tietää, miten kiljuastian sitten kävi.

Jatkoimme matkaa venerannalle. Se oli hiekkaranta, mutta siinä oli isoja kiviä. Ranta syveni aika nopeasti. Siksi sitä ei pidetty hyvänä uimarantana. Uimaan mentiin Parvaniemeen, joka näkyi järven selällä kilometrin päässä. Parvaniemi oli Enijärven Eniselän puoleisella rannalla. Sen vastapuolella Lapaliovaaran puolella oli Käkiniemi. Parvaniemessä oli satoja metrejä hyvää tasaista hiekkarantaa niemen molemmilla puolilla. Kahluusvyvyttä oli pitkälle. Siellä oli hyvä pulikoida. Toinen hyvä hiekkabiitsi oli Viajoen suussa, mutta sinne oli matkaa jo pari-kolme kilometriä.

Rannalla oli nuotta nostettuna tukevien puiden päälle. Nuottaverkko kaarteli tukiorsien varassa. Nuottaorsien kohdalla oli kolme hirsistä harvaan salvettua venevajaa, joissa säilytettiin nuottia ja veneitä. Rannan vasemmalla sivulla tammea kohti oli leveä maalatuista lankuista rakennettu laituri. Laiturin viereen oli ankkuroitu tuulilasillinen puolikatettu moottorivene. Vene oli maalattu valkea-keltaiseksi. Se tuntui oudolta, koska talon veneet olivat mustia tervattuja veneitä. Menimme maalatun veneen luo katsomaan sitä. Oli se hieno.

Samassa alkoi kuulua pihatieltä merkillinen matala muriseva moottorin ääni.

- Se on Särkelä! Seppo suhahti.
- Mennään piiloon!
- Minne?
- Äkkiä, venevajaan!

Viivana juoksimme aukion yli nuottaveneitten luo vajaan. Lähättäen asetuiimme lattialle ja aloimme tiirata rantaan vajan seinähirsien raoista. Pihan suunnasta tietä pitkin lipui tummanharmaa valtavan iso Amerikan auto Mergury V8 . Kasimoottori putputti matalasti.

Auton pohja raapi tien heinikkoa. Majesteettisesti Mergury kaartoi valkoisen laiturin kohdalle raivattuun ja tasoitettuun parkkipaikkaan. Auto pysähtyi, hyllyi pari kertaa jousiensa varassa ennen kuin lopullisesti asettui paikalleen.

Kuskin ovi avautui hitaasti. Lihava jalka työntyi ulos ja hapuili tukevaa alustaa. Sitten ovi levähti kokonaan auki ja aukosta vääntäytyi ulos iso ja lihava vanha mies, jolla oli päällään vaaleat pukuhousut, pikkutakki ja päässä leveälierinen hattu. Oikepuoleisesta ovesta tuli ulos puolipyöreä rouva liehuvassa avarassa kesämekossaan. Päässä hänelläkin oli naisten semmonen perhoshattu. Mies venytteli selkäänsä, kääntyi laiturille ja tarkisti, että vene oli kunnolla kiinni.

Se oli Särkelä itte, Kemijärven rikkain mies. Hänellä oli kirkolla kaksirakennuksinen kaksikerroksinen valkeaksi rapattu linnakartanonsa komealla paikalla järven rannassa. Omaisuutensa hän oli saanut onnistuneilla puukaupoilla vuosikymmenien aikana. Hänen tyttönsä oli lääkäri, joka oli naimisissa varatuomarin kanssa. Tytön praktiikka oli perheen asuintalojen yhteydessä.

Pian rantaan tuli toinen auto. Se oli lääkäriytön ja hänen miehensä valkoinen Merguryä pienempi englantilainen laatuauto. Nuoremman pariskunnan suunnilleen Sepon ja minun ikäiset tyttö ja poika pomppasivat ulos takaovista ja juoksivat suoraan laiturille. Lapset olivat hienosti puettu vaaleisiin asuihin. Kaikki oli tip top.

Tavarat lastattiin veneeseen. Vene työnnettiin irti rannasta. Vene liukui hitaasti kohti kosken niskaa ja alkoi uhkaavasti lähestyä kosken imua. Särkelä yritti saada moottoria käyntiin. Hän veti käynnistinnarua useita kertoja. Ei käynnistynyt. Hermostuneena Särkelä etsi ryyppypulloa. Vaimo antoi pullon, Särkelä ei saanut selvää, mitä se oli. Sitten hän avasi korkin, haistoi ainetta, ei saanut selvää, ryyppäsi pullosta, sylkäisi bensan suustaan ulos ja sitten kaatoi siitä sylinteriin ja nykäisi. Savu tuprahti ja moottori käynnistyi. Särkelä rojautui istumaan takatuhdolle, tempasi peräsinaisan käteensä ja kaartoi veneen kohti Parvaniemen nokkaa.

Mykistyneinä Seppo ja minä seurasimme näytelmää hirsien raosta. Olimme saaneet katsoa miltei kuninkaallisten elämää. Elämää joka tuntui meistä täysin tavoittamattomalta. Emme tienneet paljon maailman rikkaista, mutta jotakin läikähti mielissämme. Vene etäännytti rannasta. Pian hipsimme laiturille.

- On se tuo Särkelä iso ja rikas mies!
- On sillä komia auto.
- Komia on tuo toinenkin auto.
- Kato ne ajavat suoraan lomasaartaan kohti.
- Se näkyy tuolla Vuonnisvaaran kohalla Pirttiperän suulla.
- Onko se tuo saari, jossa näkyy valkea huvilarakennus.
- Se se on, Seppo vahvisti.
- Mulla on näläkä, Seppo sano.
- Lähetään syömään!

- Lähetään.

Kävelimme rinnakkain kohti Könkään kartanoa. Ennen kesäkeittiötä oikealle kaartoi Kullelan tie. Pihalla oli pääskysten jatkuva suihke. Poikaset sirkuttivat pesäaukoissa ja kerjäsivät vanhemmiltaan ruokaa. Pääskyt tunkivat nälkäisiin kitoihin kastematoja ja kaikenlaisia muita ötököitä. Livahdimme pirtin ovesta sisään. Ketään ei näkynyt paikalla. Kurvasimme oikealle välikamariin ja sen ruokakomerosta Seppo löysi rieskaa ja voita. Oli siellä lautasella vähän suolatammukkaakin. Pidot alkoivat. Puukolla leikkasimme rieskasta siivuja, voitelimme voilla, ladoimme päälle suolatammukkaa, haukkasimme ja hörppäsimme päälle piimää. Systeemi toimi ja pian pirttiin asteli kaksi kylläistä miestä.

Tallustimme pian pihalle ja heittäydyimme nurmikolle makaamaan. Niin Vilho-enokin ruukasi tehdä. Katselimme yllämme ristiin rastiin suihkailevia pääskyjä. Korkealla taivaalla liiteli iso haukka. Olisko ollut kalasääksi tai peräti kotka. Siitä emme päässeet perille. Melkein nukahdimme. Havahduimme siihen, että Vilho-eno tuli pihalle ja alkoi kopistella navetan päässä olevaa pikkutallin ovea. Sarana oli löystynyt kiinnitysruuveistaan ja se piti kiristää.

- Meinaako se äijillä nukuttaa? Ville kyseli.
- Vähän oikastiin syönnin päälle, Seppo selitti.
- Mitä te söitte?
- Löyvettiin rieskaa ja piimää komerosta.
- Oli siellä suolatammukkaaki.
- Tammukat alakaa olla kaikki syöty. Pitäskö teijän lähtiä onkimaan uusia?
- Iltasyönnille vois mennä, Seppo arveli.
- Jos Hannu tulee kaveriksi, keräämään ja perkaamaan, ku minä ongin.
- Sehän vois olla hyvä systeemi, Vilho innostui.
- Sitä ennen minäpä näytän teille uuden sahan, jonka olen teille tehnyt.

Vilho haki ladon seinältä puupäisen pokasahan. Se näytti ihan tavalliselta pokalta. Yksi erikoisuus siinä oli: se oli kakspäinen poka. Kun tavallisesti pokasahassa on toisessa päätypuussa kädensija, tässä olikin kädensijat molemmissa päissä. Eno sanoi tehneensä sen varta vasten meille, että me voimme yhdessä sahata sillä. Toinen toisesta päästä ja toinen toisesta. Nerokas systeemi.

Meillä oli Sepon kanssa Persemäen alla pikkukosken varrella oma savottapaikka. Otimme enolta sahan ja kipaisimme sinne. Kosken rannasta valitsimme sopivan mäntypuun ja aloimme hommiin. Kumpikin otti päästään kiinni sahaa, kyykistyttiin puun juurelle ja yhdessä aloimme sahata puuta poikki. Alussa oli vähän vaikeuksia saaha sama rytmi sahaukseen, mutta pian se onnistui. Ensimmäinen puu rojauti nurin. Mittasimme pöllin pituuden sahan terän pituiseksi ja katkaisimme ensimmäisen pöllin. Aiemmin saamallaamme pikku kirveellä karsimme oksat pois. Pian meillä oli aimo kasa itse tehtyjä pöllejä pikkukosken rannassa.

Istahimme lepäämään Persemäen rinteelle. Oli tullu ihan hiki.

- Taijamme jättää uittamisen huomiseen.
- Joo, ei me nyt ehitä, ku pitää lähtiä tammukan ongintaan. Ruoan hankinta on kuitenkin pääelinkeino.
- Niin se on.

Seppo otti sahan olalle ja kiipesimme Persemäen päälle. Sieltä näkyi meijän moottoripyöräkoppi ja sen takaa Könkään piha. Persemäki oli perhekunnan perinteinen näenlaskupaikka talvella. Rinteestä sai hyvät vauhdit koskelle päin. Persemäki-nimen paikka oli saanut siitä, että mäkeä oli ollut tapana laskea persuuksillaan liukumalla, korkeintaan joku jauhosäkki takamuksen alla. Vauhdin hurmaa mäessä oli kokeillut jo moni sukupolvi, myös meidän vanhemmat omassa lapsuudessaan.

Sepon onkivehkeet vapoineen olivat ladon päädyssä asetettuina pitkien naulojen päälle. Siimoihin oli valmiiksi kiinnitetty perhoja ja vilikkuja. Menimme onkien kanssa kosken rantaan savusaunan kautta. Siinä oli isoja latteita kiviä, joita pitkin pääsi hyvin pääuoman reunalle. Hiivimme varovasti rantaan. Varoimme aiheuttamasta mitään ääntä. Vältimme heiluttamasta koivujen oksia. Etenimme kuin aaveet. Rantaan päästyämme laitoimme vavan varovasti pystyyn ja pienelle ranneliikkeellä heilautimme ongen veteen. Jo toisella heitolla sepon vilikkuun tormasi aika iso tammukka. Tottuneesti Seppo heilautti kalan rannalle. Minä irrotin tammukan koukusta ja pujotin sen kiduskannesta suun kautta valmiiksi tekemääni koivun vitsaan. Se oli minun homma. Kalaa alkoi tulla, että en itse ehtinyt juurikaan onkimaan. Aika meni kalojen päästelyssä ja välissä perkasin tammukat, huuhdoin ne ja pujotin vitsoihin.

Ei huomattukaan, kun ehti tulla ilta ja miltei yö. Palasimme pihalle. Asettelimme onget paikoilleen seinustalle. Ladossa irrotimme tammukat vitjoista sankoon. Suolasäkistä otimme suolaa ja suolasimme saaliin. Sitten veimme kalat kellarin eteiseen odottamaan aamua ja käyttöä.

No, meillä oli taas näläkä. Ei oikein viittiny mennä ramuamaan välikamarin ruokakomerolle, kun kaikki jo nukkuivat. Otimme muutaman tammukan ja menimme rantaan, teimme tulet ja paistoimme kalaa. Siitä tuli tosi hyvää. Istuksimme kivillä ja söimme. Ruodot heittelimme tuleen. Kylläisinä palasimme pihalle. Hiivimme hiljaa pikkutalliin nukkumaan. Se oli pesty ja kunnostettu kesäkämpäksi. Siellä oli kaksi sänkyä petivaatteineen. Riisuimme päällimmäiset vaatteet penkille, ryömimme peittojen alle. Aluksi oli vähän kylmä, mutta sitten otti uni.